

DOI: 10.33270/05267101.13
УДК 342.7

КУРТАКОВА Ганна*

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права Національної академії внутрішніх справ

03035, вул. Солом'янська, 1, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9475-6911>

Конституційно-правовий статус особи на підприємницьку діяльність в Україні

Анотація. Актуальність дослідження статусу особи на підприємницьку діяльність зумовлена розумінням суб'єкта підприємництва як фізичної особи – підприємця (людини й громадянина) і колективних суб'єктів підприємницької діяльності (юридичної особи). Метою дослідження є характеристика змісту конституційно-правового статусу фізичних і юридичних осіб. Для досягнення поставленої мети в роботі використано спостереження та порівняння, абстрагування, аналіз і синтез, сходження від абстрактного до конкретного. Проаналізовано наукові праці вчених з досліджуваної проблематики. Запропоновано визначення поняття конституційного правового статусу індивідуальних і колективних суб'єктів підприємництва в конституційному праві України. Акцентовано на зв'язку суб'єктів підприємництва з науковими та практичними завданнями. Серед наукових завдань розглянуто питання ознак і визначення суб'єктів підприємницької діяльності. Практичними завданнями дослідження є характеристика практичної реалізації підприємницьких правовідносин в Україні. Констатовано, що елементи змісту конституційного правового статусу є недостатньо дослідженими. Є різні підходи до розуміння прав і свобод підприємців та їхніх правових можливостей. Сформульовано висновок, що конституційний правовий статус суб'єктів підприємницької діяльності регулюють конституційні норми-принципи, що деталізовані поточним законодавством, яке регулює сферу підприємницької діяльності. Практична цінність дослідження полягає в пропозиціях подальшого аналізу запропонованих напрямів конституційного, цивільного, господарського права.

Ключові слова: правова норма; правові відносини; правосуб'єктність; принцип; повноваження; гарантії реалізації прав та обов'язків.

Історія статті:

Отримано: 03.03.2026

Прийнято: 10.04.2026

Опубліковано: 29.05.2026

Рекомендоване посилання:

Куртакова Г. Конституційно-правовий статус особи на підприємницьку діяльність в Україні. *Наука і правоохорона*. 2026. Вип. 2 (72). С. 123–130. DOI: 10.33270/05267202.13

*Відповідальний автор

© Куртакова Г., 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ

Сучасний стан конституційного правового статусу індивідуальних і колективних суб'єктів підприємницької діяльності характеризується дослідженнями на світовому рівні й у межах України. Це відбувається в умовах повномасштабного вторгнення росії на українську територію і впливає на діяльність підприємців. У статті досліджено наукові підходи щодо зазначеної проблеми. Актуальність дослідження полягає в тому, що в наукових працях авторів не сформовано єдиного підходу щодо розуміння поняття та змісту конституційного правового статусу особи на підприємницьку діяльність. Метою дослідження є аналіз наявних позицій авторів на це поняття, його зміст, види, обґрунтування наукової новизни та формулювання пропозицій з удосконалення конституційного правового статусу особи на підприємницьку діяльність. Для досягнення поставленої мети слід виконати такі завдання: а) дослідити наукові праці деяких авторів і правові норми за цим напрямом; б) обґрунтувати матеріали й методи дослідження; в) сформулювати визначення, елементи змісту та види статусу особи на підприємницьку діяльність; г) запропонувати висновки й рекомендації з проведеного дослідження.

Матеріали та методи

Основними етапами наукової роботи є: дослідження різних позицій щодо поняття конституційного правового статусу особи; характеристика з різних ознак визначень названого статусу; подальший підхід до розуміння змісту статусу й аналіз елементів змісту; різні підходи загальних, колективних та індивідуальних статусів, розгляд негативних складових конституційного правового статусу, правових норм, пропозиції дослідників з удосконалення норм законодавства, що регулюють правовий статус особи на підприємницьку діяльність. У процесі дослідження застосовано емпіричні методи дослідження, такі як спостереження, порівняння, абстрагування, аналіз і синтез. Шляхом порівняння встановлено спільні та відмінні риси правових статусів, загальне в порівнюваних об'єктах й особливості, притаманні кожному статусу, правовому статусу та конституційно-правовому статусу особи на підприємницьку діяльність. Метод абстрагування використано в уявному відволіканні від несуттєвих властивостей і зв'язків правового статусу, одночасно зафіксовано сторони, що становлять колективний та індивідуальний конституційно-правовий статус особи на підприємницьку діяльність. Під час аналізу позиції авторів щодо конституційного правового статусу розділено на окремі складові, а під час їх синтезу автор поєднував ці елементи й формулював поняття, зміст чи види конституційного правового статусу особи на підприємницьку діяльність.

Результати й обговорення

Поняття конституційного правового статусу особи на підприємницьку діяльність передбачає дослідження ознак, їх характеристики та пропозиції щодо визначення цього статусу. Д. Белов (2021), характеризуючи конституційний правовий статус людини і громадянина, акцентує на важливості конституційно-правових норм як ознаки системи конституційного права України. Саме конституційно-правові норми, на його думку, відображають у своїй сукупності сутність цієї галузі права. З огляду на зазначене, їх ще іноді порівнюють із клітинами як першоосновою будь-якого живого організму (Bielov, & Hromovchuk, 2021). Д. Белов (2022) стверджує, що соціальне підприємництво або ж підприємницька діяльність є складним явищем і становить сукупність відносин, які належать до міжгалузевих сфер регулювання цих правовідносин. Тож постає необхідність вирішити, як закріплюються та забезпечуються гарантії конституційного права на підприємницьку діяльність (Bielov, & Forkosh, 2022).

На нашу думку, серед ознак конституційного правового статусу особи на підприємницьку діяльність важливими є не лише конституційні норми, а й конституційні принципи та конституційно-правові відносини. Зокрема, А. Олійник (2023а) вважає, що поняття конституційного правового статусу індивідуальних і колективних суб'єктів підприємництва в конституційному праві України досліджено недостатньо. Є різні підходи до розуміння цього правового інституту та правової можливості цих суб'єктів. Пошук найефективнішого розуміння поняття цього правового статусу зумовлений наявними міжнародними стандартами прав людини. Дослідник вважає, що ознаками конституційного правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності є їх правосуб'єктність, принципи, повноваження, гарантії реалізації прав й обов'язків. Серед національних конституційних принципів конституційно-правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності А. Олійник (2023б) виокремлює: а) гуманістичну спрямованість конституційно-правового статусу та її відповідність міжнародним стандартам; б) рівність прав і свобод учасників підприємницьких правовідносин; в) їх невичерпність, невідчужуваність, непорушність; г) єдність і гарантованість прав й обов'язків; д) вільний найм підприємцем працівників і вільне розпорядження прибутком; е) свободу підприємницької діяльності в межах, визначених законом. Н. Бровко (2025), досліджуючи реформування законодавства про благодійні організації в Україні і Китаї, доходить висновку, що в Китаї відбувається вихід за межі класичної концепції благодійності, яка зосереджена лише на пожертвах, з'являється нова форма благодійності, орієнтована на творення добра. Суть її полягає в поєднанні підприємницьких навичок з благодійною метою. Ідеться про соціальне підприємництво,

метою якого є не лише отримання прибутку, а й досягнення загального блага, стимулювання суспільних змін і поліпшень для соціуму. Поширені програми щодо залучення громадян до благодійної діяльності та заохочення їх допомагати один одному. До принципів підприємницької діяльності можливе доповнення засад благодійності¹. О. Колодій (2020) принципи конституційно-правового статусу українського народу визначає як найзагальніші, основоположні, нормативно-регулятивні або свідомо-вольові правила поведінки, основні начала (ідеї), що спільно із право-суб'єктністю, повноваженнями (правами й обов'язками) і гарантіями характеризують правове становище українського народу в національному суспільстві й державі серед інших народів, закордонних суспільств і держав, міжнародних об'єднань, демонструючи його сутність і соціальне призначення.

Отже, до принципів конституційного правового статусу особи на підприємницьку діяльність слід віднести: а) верховенство права та закону; б) гуманістичну спрямованість та благодійність конституційно-правового статусу, її відповідність міжнародним стандартам; в) рівність прав і свобод учасників підприємницьких правовідносин; г) їх невичерпність, невідчужуваність, непорушність; д) єдність і гарантованість прав й обов'язків; е) вільний найм підприємцем працівників і вільне розпорядження прибутком; ж) свободу підприємницької діяльності у межах, визначених законом.

Правосуб'єктність як ознака поняття конституційного правового статусу визначається здатністю колективних й індивідуальних осіб підприємницької діяльності мати та своїми діями здійснювати права, свободи та обов'язки і нести відповідальність за власну підприємницьку діяльність. О. Гарагонич (2020) визначає господарську правосуб'єктність акціонерних товариств (АТ) як передбачену нормами права їх здатність бути учасниками господарських правовідносин, брати участь у правовідносинах, які виникають у сфері господарювання, шляхом реалізації господарської компетенції та набутих суб'єктивних господарських прав і юридичних обов'язків. Господарська правосуб'єктність АТ існує безперервно протягом усього періоду діяльності товариства. Автор виокремлює у межах господарської правосуб'єктності АТ спеціальну і виключну правосуб'єктності.

Конституційні права, свободи й обов'язки характеризують як можливі та необхідні варіанти поведінки, що закріплені в Конституції України (ст. 42), згідно з якою кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена

законом². Права та свободи цих осіб конституційних, цивільних і господарських правовідносин підприємницької діяльності регулюють законодавчі норми та принципи, вони є видом і мірою виробничо-господарської, фінансової, управлінської та іншої діяльності у сфері правовідносин підприємницького господарювання. Обов'язки цих осіб є видом і мірою необхідної активної та пасивної поведінки підприємницьких колективів й окремих осіб-підприємців. А. Олійник свободу особи на підприємницьку діяльність визначає як закріплену Конституцією та не заборонену й деталізовану законами України економічну можливість людини і громадянина на самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик діяльність щодо реалізації виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, заняття торгівлею з метою одержання прибутку (Олійник, 2022).

Реалізація прав, свобод й обов'язків суб'єктів підприємництва гарантується в Україні. Це загальносоціальні та юридичні умови та засоби, що створюють сприятливу обстановку для здійснення таких можливих й необхідних варіантів поведінки колективних й індивідуальних суб'єктів, охороняють і захищають їхню діяльність, спрямовані на їх відновлення та сприяють відшкодуванню моральних і матеріальних збитків на національному й міжнародному рівнях. Є різні думки стосовно класифікації гарантій реалізації та забезпечення конституційних прав і свобод людини й громадянина в Україні. Можна стверджувати, що всі автори не заперечують того факту, що гарантії конституційних прав і свобод слід досліджувати як умови та засоби забезпечення їх реалізації. Не заперечують вони й поділ гарантій на загальні та спеціальні, а також те, що вони закріплені Конституцією і законами України, є гарантіями забезпечення конституційних прав і свобод. І. Коваленко (2023) гарантіями конституційно-правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності вважає закріплені нормами Конституції України, що мають найвищу юридичну силу, і деталізовані в нормах законів України загальносоціальні та юридичні умови й засоби, що створюють сприятливу обстановку для здійснення конституційних прав і свобод суб'єктів підприємництва, охороняють, захищають, відновлюють їх та сприяють відшкодуванню моральних і матеріальних збитків на національному й міжнародному рівнях. Авторка поділяє їх на загальносоціальні і спеціально-юридичні. В. Букач (2006) до системи загальносоціальних гарантій включає передумови економічного, політичного, соціального, ідеологічного, правового (юридичного) характеру, що необхідні для їх реалізації. Гарантії тісно пов'язані з дією механізму їхньої охорони й захисту (Bukach, & Oliinyk, 2006).

¹ Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 9 січ. 2025 р. № 4196-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2025. № 28–29. Ст. 94.

² Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

Спеціально-юридичні гарантії конституційно-правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності охоплюють нормативні й організаційні умови та засоби реалізації цього статусу. Держава гарантує всім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів (Kovalenko, & Medvid, 2023). С. Глібко, О. Гречко (2020) вважають, що гарантії права на підприємницьку діяльність мають декларативний характер. На їхню думку, сприяння держави в реалізації особою конституційного права на підприємницьку діяльність має здійснюватися шляхом позитивного впливу на формування гарантій цього права, тому необхідно задіяти весь комплекс юридичних засобів з метою забезпечення державними органами необхідних умов для ефективної реалізації належного людині й громадянину права. Конституція України закріплює гарантії права на підприємницьку діяльність, що мають декларативний характер. Нормативно-правові акти, конкретизуючи норми Конституції України, містять деякі неузгодженості та прогалини. Стосовно конституційного закріплення гарантій права на підприємницьку діяльність слід виокремити блок, присвячений економічній сфері, який буде створювати системний вплив на зміст поточного законодавства та практичний механізм реалізації таких гарантій (Hlibko, & Hrechko, 2020). Отже, гарантії конституційно-правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності слід досліджувати як закріплені нормами Конституції України, що мають найвищу юридичну силу, і деталізовані в нормах законів України загально-соціальні та юридичні умови й засоби, що створюють сприятливу обстановку для здійснення конституційних прав і свобод підприємницьких суб'єктів, охороняють, захищають, відновлюють їх та сприяють відшкодуванню моральних і матеріальних збитків на національному й міжнародному рівнях. Їх поділяють на загальносоціальні і спеціально-юридичні.

Слушно зауважує А. Олійник (2023а), що поняття конституційного правового статусу людини й громадянина в Україні автори розглядають по-різному. С. Халюк (2021) зосереджує увагу на дослідженні понять «статус», «правовий статус», «конституційний статус» і пропонує власні дефініції цих термінів. На його думку, одним із ключових понять є термін «статусу». Статус у конституційному праві залежить від тієї ролі, яку він відіграє у визначенні та фіксуванні стану учасників конституційно-правових відносин і підходів до його характеристик. На підставі наукових підходів він зауважує на першорядному значенні саме конституційного та конституційно-правового статусів, оскільки саме вони визначають напрями й межі нормативного закріплення статусу певного суб'єкта права в конституційному

та інших галузях права. Отже, С. Халюк (2021) вважає, що конституційно-правовий статус закріплює правове становище конституційних та інших суб'єктів у конституційному й інших галузях права.

На думку А. Олійника (2023b), є чотири підходи до розуміння поняття правового статусу людини й громадянина. Ці автори виокремлюють такі їх види: а) ліберальні концепції; б) колективістський підхід, тобто концепції певного колективу чи колективів; в) мусульманський підхід, за якого права мусульман регулюють релігійні джерела; г) підхід, що склався у звичаєвому праві окремих країн Латинської Америки, Океанії та Тропічної Африки. Змістом ліберальної теорії розуміння статусу такого виду й змісту конституційного правового статусу людини і громадянина є той факт, що кожна людина має права і свободи з моменту народження. Прихильники колективістського підходу до цієї проблеми вважають, що пріоритетними є не права і свободи людини як індивіда, а права колективу, тобто права і свободи різних об'єднань осіб, які утворюють суспільство певної країни. Третій підхід розуміння правового статусу людини називають «мусульманським». Він вирізняється тим, що права, свободи й обов'язки особи визначають законами Шаріату. Щодо четвертого підходу, який склався у звичаєвому праві країн Латинської Америки, Океанії та Тропічної Африки, слід зауважити, що права і свободи окремої особистості не визначають. Вони не можуть бути реалізовані самостійно, без роду чи племені. Ю. Кириченко (2017) вважає, що надзвичайно актуальним є пошук єдиного підходу до розуміння правового статусу людини, оскільки права, свободи й обов'язки людини мають відтворювати положення загальноприйнятих міжнародних актів. Отже, поняття конституційного правового статусу індивідуальних і колективних суб'єктів підприємницької діяльності в конституційному праві України досліджено не цілком. Пропонують різні підходи до розуміння цього правового статусу та правові можливості названих суб'єктів. Формулювання найефективнішого визначення поняття цього правового статусу та його втілення в наукове життя зумовлене міжнародними стандартами та конституційним законодавством прав і свобод людини й громадянина в Україні. Проблеми конституційного правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності деякі автори поділяють на види. Такий поділ відбувається залежно від їх регулювання конституційними нормами-принципами та деталізації конституційної норми принципами й нормами поточного законодавства господарського права. О. Майданник розглядає: а) загальний або конституційний правовий статус людини і громадянина; б) спеціальний або родовий правовий статус окремих категорій громадян й осіб без громадянства; в) індивідуальний правовий статус особи що характеризується статтю, віком, сімейним становищем особи, місцем проживання, громадянською належністю до конкретної держави тощо; г) статус

іноземців, осіб без громадянства, осіб з подвійним і множинним громадянством, що проживають постійно або тимчасово на території конкретної держави; д) правові статуси особи, що визначені окремими галузями права (цивільно-процесуальним, кримінальним процесуальним, адміністративно-процесуальним правом тощо); 6) статус фізичної особи-підприємця та інші статуси (Maidanuk, 2016). Отже, О. Майданник загальний правовий статус розглядає як конституційний і виокремлює родовий правовий статус окремих категорій людей та громадян, серед яких виокремлює правовий статус окремих галузей права, а саме цивільно-процесуального, кримінально-процесуального, адміністративно-процесуального права тощо. На нашу думку, слід виокремити статус, що регулюють норми господарського права. Серед окремих галузей права можна виокремити й господарський процесуальний різновид розуміння конституційного правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності. О. Колодій (2020) серед суб'єктів статусу визначає конституційно-правовий статус народу України. Отже, на нашу думку, правовий статус суб'єктів підприємницької діяльності охоплює такі елементи змісту, як правосуб'єктність, принципи, права, свободи й обов'язки та гарантії їх реалізації. Для розуміння правового становища суб'єктів підприємницької діяльності слід визначити поняття суб'єктів господарського права. І. Коваленко (2022) до суб'єктів господарювання відносить: 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні й інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу¹, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані в установленому законом порядку. Головна відмінна ознака господарських організацій, що поєднує в один вид суб'єктів господарювання, полягає в тому, що, незалежно від організаційно-правових форм (будь-які підприємства, господарські товариства, кооперативи, фермерські господарства, господарські об'єднання, органи господарського керівництва), усі вони є юридичними особами, тобто можуть бути самостійними (діяти від власного імені, під власну майнову відповідальність за зобов'язаннями, бути позивачем і відповідачем у судах) учасниками товарно-грошового обороту; 2) громадян України, іноземців й осіб без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Головний критерій для їх легального функціонування в процесі господарювання – бути зареєстрованими як суб'єкт підприємництва в установленому законом порядку (тобто бути

легітимізованими). Сукупність загальних юридичних можливостей щодо участі в правовідносинах, що закріплює законодавство за суб'єктами господарювання як суб'єктами права, у науковій літературі іменують господарською правосуб'єктністю. Її фактична реалізація можлива за наявності ознак, властивих усякому суб'єкту господарського права» (Kovalenko, 2022). Отже, суб'єктами господарського права є колективні особи й індивіди (особи-підприємці).

Отже, ознаками конституційного правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності є: 1) його закріплення міжнародними договорами, нормами-принципами конституції держави та правовими нормами адміністративного, цивільного, господарського права, інших галузей права; б) наявність правосуб'єктності, принципів, господарських повноважень (прав, свобод й обов'язків), гарантій реалізації названих прав та обов'язків; в) особливості прав й обов'язків іноземців, осіб без громадянства, біженців та інших осіб як підприємців; юридична відповідальність.

Нормами та принципами міжнародних договорів закріплюють конституційний правовий статус індивідуальних і колективних суб'єктів підприємницької діяльності. Серед цих правових джерел слід виокремити: а) Загальну декларацію прав людини 1948 року; б) Міжнародні пакти 1966 року; в) інші міжнародні документи. Норми Загальної декларації прав людини 1948 року вміщують правила, відповідно до яких кожна людина, хоч де б вона не знаходилася, має право на визнання її правосуб'єктності (ст. 6) й можливості володіти своїм майном як одноособово, так і спільно з іншими людьми (ст. 17)². Положення декларації в аспекті правового статусу людини деталізовано в міжнародних пактах 1966 року³ (та інших міжнародних документах). Усі народи мають право вільно встановлювати свій політичний статус, забезпечувати свій економічний розвиток. Для досягнення цієї мети вони можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами й ресурсами без шкоди для будь-яких зобов'язань, що випливають з міжнародного економічного співробітництва, ґрунтованого на принципі взаємної вигоди, і з міжнародного права. Отже, правовий статус суб'єктів підприємництва в Україні охоплює принципи взаємної вигоди міжнародного економічного співробітництва, декларується нормами-принципами Конституції України, цивільного та господарського права і правовими нормами поточного

¹ Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 9 січ. 2025 р. № 4196-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2025. № 28–29. Ст. 94.

² Загальна декларація прав людини : міжнар. док. від 10 груд. 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015/print

³ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : міжнар. док. від 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text; Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права : міжнар. док. від 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_042

законодавства, де врегульовані правосуб'єктність, повноваження та гарантії реалізації їхніх суб'єктивних прав і юридичних обов'язків. Стаття 42 Конституція України закріплює норму-принцип, за якої кожен має право здійснювати підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Деталізовано положення конституції щодо правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності на внутрішньому національному рівнях правовими нормами адміністративного, цивільного, господарського й деяких інших галузей права. Серед учасників цивільних правовідносин законодавство України виокремлює фізичних і юридичних осіб. До суб'єктів цивільних правовідносин належать держава Україна, Автономна Республіка Крим (АРК), територіальні громади, іноземні держави й інші суб'єкти (ст. 2). Фізичною особою є людина як учасник цивільних правовідносин, куди слід віднести й господарські правовідносини¹. Фізична особа з повною цивільною дієздатністю має право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, здійснює таку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Особа, що розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, не має права оспорювати ці договори на тій підставі, що вона не є підприємцем (ст. 50). Юридичною особою норми цивільного права визнають організації, що створені й зареєстровані у встановленому законом порядку, наділені цивільною правосуб'єктністю (ст. 80). Одним із суб'єктів підприємницької діяльності є підприємницькі товариства, тобто юридичні особи, «які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та подальшого його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи чи сільськогосподарські кооперативи, сільськогосподарські кооперативні об'єднання, що діють з метою одержання прибутку» (ст. 84) (Олійник, 2023).

Висновки

Конституційно-правовий статус суб'єктів підприємницької діяльності в Україні пропонуємо визначати як закріплене нормами міжнародного права, конституційними нормами-принципами та правовими нормами цивільного, господарського, інших галузей права правове становище підприємців (фізичних осіб й організацій), що

мають правосуб'єктність, керуються відповідними принципами та повноваженнями, умовами і засобами (гарантіями) реалізації своїх прав, свобод й обов'язків. Ознаками конституційного правового статусу суб'єктів підприємництва є: а) правові відносини, що регульовані міжнародними договорами, нормами-принципами Конституції України та правовими нормами цивільного, господарського, інших галузей права і процесу; б) наявність правосуб'єктності, принципів, повноважень, гарантій реалізації господарських прав, свобод й обов'язків; в) особливостей прав, свобод та обов'язків іноземців, осіб без громадянства, біженців й інших осіб як підприємців; г) соціальна та юридична відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності.

Правовий статус суб'єктів підприємництва в Україні охоплює принципи взаємної вигоди міжнародного економічного співробітництва, декларується нормами-принципами Конституції України, цивільного та господарського права й правовими нормами поточного законодавства, де урегульовані правосуб'єктність, повноваження та гарантії реалізації їхніх суб'єктивних прав і юридичних обов'язків. Конституція України (ст. 42) закріплює норму-принцип, за якої кожен має право здійснювати підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Деталізовано положення конституції щодо правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності на внутрішньому національному рівні правовими нормами адміністративного, цивільного, господарського і деяких інших галузей права.

До принципів конституційного правового статусу особи на підприємницьку діяльність слід віднести: а) верховенство права та закону; б) гуманістичну спрямованість і благодійність конституційно-правового статусу, її відповідність міжнародним стандартам; в) рівність прав і свобод учасників підприємницьких правовідносин; г) їх невичерпність, невідчужуваність, непорушність; д) єдність і гарантованість прав й обов'язків; е) вільний найм підприємцем працівників і вільне розпорядження прибутком; є) свободу підприємницької діяльності в межах, визначених законом.

Як рекомендацію пропонуємо прийняти Закон України «Про правовий статус суб'єктів підприємницької діяльності» та внести зміни до ст. 1 Закону України від 9 січня 2025 року.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

¹ Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 9 січ. 2025 р. № 4196-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2025. № 28–29. Ст. 94.

References

- [1] Bielov, D.M., & Hromovchuk, M.V. (2021). Constitutional and legal principles of the status of a person: some aspects. *Analytical and comparative law*, 1, 12-15. DOI: 10.24144/2788-6018.2021.01.2
- [2] Bielov, D.M., & Forkosh, E.R. (2022). Social entrepreneurship: the exercise of a person's constitutional freedom to engage in entrepreneurial activity. *Analytical and comparative law*, 6, 127-130. DOI: 10.24144/2788-6018.2022.06.22
- [3] Brovko, N. (2025). Reforming the legislation on charitable organizations in Ukraine and China. *Philosophical and methodological problems of law*, 1(29), 14-21. DOI: 10.33270/02252901.2
- [4] Bukach, V.V., & Oliinyk, A.Yu. (2006). *Constitutional political rights and freedoms of a person and citizen in Ukraine*. Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
- [5] Harahonych, O.V. (2020). Economic legal personality of joint-stock companies. *Doctor's thesis*. Kyiv.
- [6] Hlibko, S.V., & Hrechko, O.A. (2020). Constitutional guarantees of the right to entrepreneurial activity. *Law and innovative society*, 2(15), 154-160. DOI: 10.37772/2309-9275-2020-2(15)-24
- [7] Kyrychenko, Yu. V. (2017). *Actual problems of constitutional and legal regulation of human rights, freedoms and duties in Ukraine in the context of European experience*. Kyiv: Tsentr Uchbovoi Literatury. 540 p.
- [8] Kovalenko, I.A. (2022). General social guarantees of the implementation of the constitutional freedom of an individual to engage in entrepreneurial activity in Ukraine. *Legal Bulletin*, 26, 45-51. DOI: 10.32850/LB2414-4207.2022.26.06
- [9] Kovalenko, I.A., & Medvid, L.P. (2023). The essence and content of the status of entrepreneurial activity as a constitutional and legal category. *Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, 1, 129-133. DOI: 10.51547/ppp.dp.ua/2023.1.22
- [10] Kolodii, O. (2020). Principles of the constitutional and legal status of the Ukrainian people: concepts and features. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 7, 216-220. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.7.37
- [11] Maidannyyk, O.O. (2016). Constitution of Ukraine as the legal basis of the life of society and the state. *Yurydychna Ukraina*, 3-4, 24-31. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/urykr_2016_3-4_6.pdf
- [12] Oliinyk, A.Yu. (2023a). Constitutional and legal status of business entities in Ukraine (concept and types). *Modern paradigm of public and private law in the context of sustainable development* (Vol. 2), (pp. 60-92). Riga, Latvia: Baltija Publishing.
- [13] Oliinyk, A.Yu. (2023b). National principles of constitutional and legal status of business entities. *Legal scientific electronic journal*, 12, 63-66. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-12/11
- [14] Oliinyk, A.Yu. (2022). *Constitutional freedom of an individual to engage in business activities in Ukraine*. Kyiv: KNUTD; Dnipro: DDUVS.
- [15] Khaliuk, S.O. (2021). The concept of the constitutional and legal status of the Supreme Council of Justice: theoretical and legal analysis. *Legal Scientific Electronic Journal*, 7, 47-49. DOI: 10.32782/2524-0374/2021-7/10

Список використаних джерел

- [1] Белов Д. М., Громовчук М. В. Конституційно-правові засади статусу особи: окремі аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 1. С. 12–15. DOI: 10.24144/2788-6018.2021.01.2
- [2] Белов Д. М., Форкош Е. Р. Соціальне підприємництво: здійснення конституційної свободи особи на підприємницьку діяльність. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 127–130. DOI: 10.24144/2788-6018.2022.06.22
- [3] Бровко Н. Реформування законодавства про благодійні організації в Україні та Китаї. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2025. № 1 (29). С. 14–21. DOI: 10.33270/02252901.2
- [4] Букач В. В. Конституційні політичні права та свободи людини і громадянина в Україні / В. В. Букач, А. Ю. Олійник : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 172 с.
- [5] Гарагоніч О. В. Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2020. 466 с.
- [6] Глібко С. В., Гречко О. А. Конституційні гарантії права на підприємницьку діяльність. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2 (15). С. 154–160. DOI: 10.37772/2309-9275-2020-2(15)-24
- [7] Кириченко Ю. В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 540 с.

- [8] Коваленко І. А. Загально-соціальні гарантії реалізації конституційної свободи особи на підприємницьку діяльність в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2022. Вип. 26. С. 45–51. DOI: 10.32850/LB2414-4207.2022.26.06
 - [9] Коваленко І. А., Медвідь Л. П. Сутність і зміст статусу підприємницької діяльності як конституційно-правової категорії. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 1. С. 129–133. DOI: 10.51547/ppp.dp.ua/2023.1.22
 - [10] Колодій О. Принципи конституційно-правового статусу Українського народу: поняття та ознаки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 216–220. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.7.37
 - [11] Майданник О. Конституція України – правова основа життєдіяльності суспільства і держави. *Юридична Україна*. 2016. № 3–4. С. 24–31. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/urykr_2016_3-4_6.pdf
 - [12] Олійник А. Ю. Конституційно-правовий статус суб'єктів підприємницької діяльності в Україні (поняття та види). *Сучасна парадигма публічного та приватного права в умовах сталого розвитку* : монографія. Рига, Латвія : Baltija Publishing, 2023. Т. 2. С. 60–92.
 - [13] Олійник А. Ю. Національні принципи конституційно-правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 63–66. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-12/11
 - [14] Олійник А. Ю. Конституційна свобода особи на підприємницьку діяльність в Україні : монографія. Київ : КНУТД ; Дніпро : ДДУВС, 2022. 264 с.
 - [15] Халюк С. О. Поняття конституційно-правового статусу вищої ради правосуддя: теоретико-правовий аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 7. С. 47–49. DOI: 10.32782/2524-0374/2021-7/10
-

KURTAKOVA Hanna

PhD in Law, Associate Professor of the Department of Constitutional Law of the National Academy of Internal Affairs

03035, 1 Solomianska St., Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9475-6911>

Constitutional and Legal Status of a Person in Entrepreneurial Activity in Ukraine

Abstract. The relevance of studying the status of a person in entrepreneurial activity is due to understanding of a business entity as both an individual entrepreneur (a person and citizen) and collective entities of entrepreneurial activity (legal entities). The purpose of the study is to characterize the content of the constitutional and legal status of individuals and legal entities. To achieve this goal, the research employed methods of observation and comparison, abstraction, analysis and synthesis, as well as the method of ascending from the abstract to the concrete. The scientific works of scholars concerning the researched issue have been analyzed. The author proposes a definition of the constitutional and legal status of individual and collective business entities within the constitutional law of Ukraine. The connection between business entities and scientific as well as practical tasks is emphasized. Among the scientific objectives are the issues of identifying the features and definition of business entities. The practical objectives of the research include the characterization of the practical implementation of entrepreneurial legal relations in Ukraine. It is noted that the elements constituting the content of the constitutional status have not been fully explored. Different approaches exist regarding the understanding of entrepreneurs' rights and freedoms and their legal capacities. It is concluded that the constitutional and legal status of business entities is regulated by constitutional norms and principles, which are further specified by current legislation governing the sphere of entrepreneurial activity. The practical value of the research lies in the proposals for further analysis of the suggested areas within constitutional, civil, and commercial law.

Keywords: legal norm; legal relations; legal personality; principle; powers; guarantees of the implementation of rights and obligations.